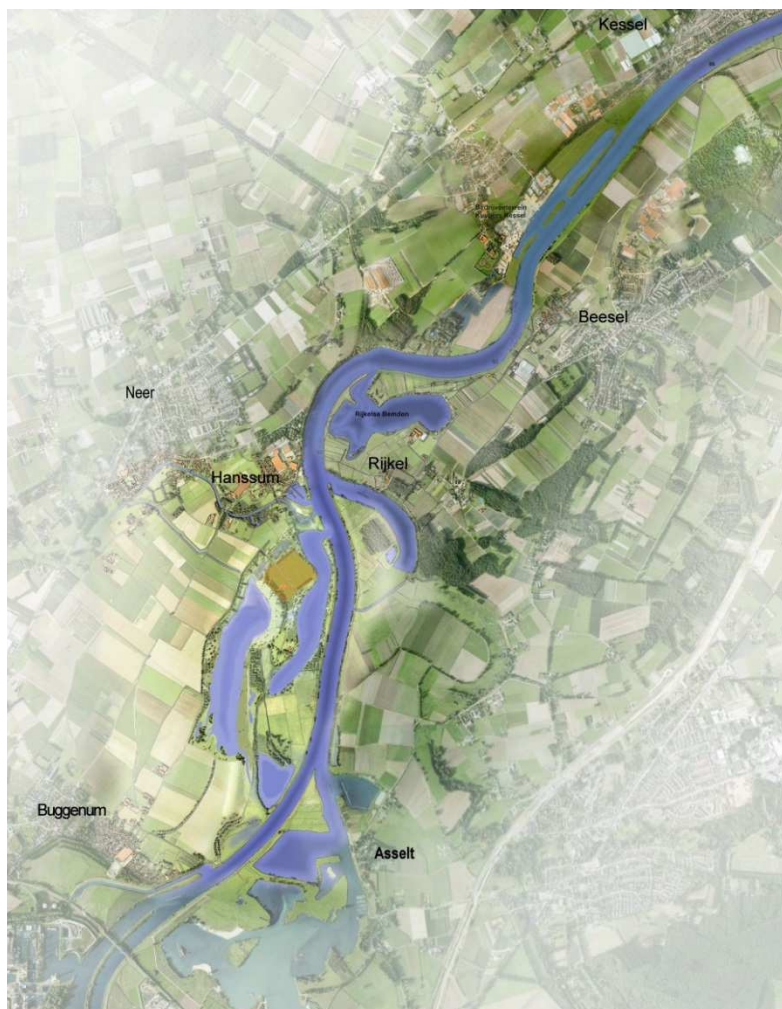

Integrale Gebiedsontwikkeling

Wijnaerden

Conventionele explosieven

RAPPORTAGE VAN VOORONDERZOEK

naar conventionele explosieven uit de Tweede Wereldoorlog
in de gemeente Leudal

Projectnummer Leemans:

S2015.252

Opdrachtgever:

Kuypers Kessel

Datum:

31 maart 2016

Status:

Definitief

Geaccordeerd door management:

Naam: Dhr. A. Leemans	Functie: Algemeen directeur	Getekend voor akkoord:

Copyright © 2016 by Leemans Speciaalwerken B.V.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevens bestand of openbaar gemaakt in enige vorm of enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door druk, fotokopieën, microfilm, opnamen of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Leemans Speciaalwerken B.V..

Ondanks al de aan de samenstelling van de tekst bestede zorg kan Leemans Speciaalwerken B.V. geen aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die uit deze publicatie zou kunnen voorkomen.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form by any means, electronic or mechanical, including photocopy, recording or any information storage and retrieval system without prior to write permission by the author.

Leemans Speciaalwerken B.V. is niet verantwoordelijk voor handelingen van derden die mogelijkerwijs voortvloeien uit, of in enig verband staan (tot het lezen) van dit document.

Hoewel bij het redigeren van dit document de grootst mogelijke zorgvuldigheid wordt betracht, bestaat de mogelijkheid dat sommige informatie na verloop van tijd verouderd of niet meer juist is. Leemans Speciaalwerken B.V. kan geen aansprakelijkheid aanvaarden voor de gevolgen van activiteiten die worden ondernomen op informatie in dit document.

Op dit document is de auteurswet van toepassing.

INHOUD

1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Probleemstelling	5
1.3	Omschrijving van de opdracht	5
1.4	Doelstelling	5
1.5	Werkwijze	6
1.6	Personele inzet	6
1.7	Verantwoording	6
1.7.1	<i>Producteisen opdrachtgever</i>	6
2	Locatie gebonden informatie	7
2.1	Afbakening van het onderzoeksgebied	7
2.2	Het onderzoeksgebied en de directe omgeving	9
3	Inventarisatie van het bronnenmateriaal	10
3.1	Bronnenonderzoek	10
4	Literatuuronderzoek	12
4.1	Grondgevechten	12
4.1.1	<i>Resumerend literatuur</i>	13
4.2	Literatuuronderzoek buitenlandse schrijvers	13
4.2.1	<i>Resumerend literatuur buitenlandse schrijvers</i>	15
4.3	Literatuurlijst	15
5	Gemeentelijk en provinciaal archief	16
5.1	Gemeentearchief Roermond	16
5.2	Gemeente Peel en Maas	16
6	Explosieven OpruimingsDienst Defensie	17
7	Luchtfotocollectie Wageningen Universiteit en Topografische Dienst	18
7.1	Foto 3332	18
7.2	Luchtfotocollectie The Aerial Reconnaissance Archives	18
8	Buitenlandse archieven	19
8.1	The National Archives te Londen	19
8.2	The National Archives te Washington DC	19
8.3	Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg	19
9	Getuigenverklaringen	20

10	Conclusie en aanbeveling.....	21
10.1	Conclusie.....	21
10.2	Aanbeveling	21
10.2.1	<i>Niet verdacht gebied</i>	21
10.2.2	<i>Wel verdacht gebied</i>	21
10.3	Advies	21
11	Leemten in kennis	23
12	Attentiepunten bij aantreffen van Conventionele Explosieven	24

BIJLAGEN:

- BIJLAGE 1: Bronvermelding / inventarisatie bronnenmateriaal
- BIJLAGE 2: Geraadpleegde literatuur
- BIJLAGE 3: Overzichtskaart plangebied werkgroep Wijnaerden
- BIJLAGE 4: Werkelijk te bewerken gebied (onderzoeksgebied)
- BIJLAGE 5: Luchtfoto

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De werkgroep Wijnaerden, bestaande uit de Provincie Limburg, gemeente Leudal, gemeente Beesel en Kuypers Kessel heeft de basis gevormd voor de ontwikkeling van het projectgebied, Ontwikkeling Maasoever Neer- Buggenum.

Door de Raad van de gemeente Leudal is gekozen voor de uitwerking van *variant 2* van de diverse planvarianten:

De uitwerking hiervan betreft het realiseren van 'lokale waterrecreatie met (beperkte) woningontwikkeling'. De aanleiding tot het uitvoeren van een vooronderzoek met betrekking tot mogelijk aanwezige Conventionele Explosieven (hierna: CE) voor het projectgebied, Ontwikkeling Maasoever Neer- Buggenum, vloeit voort uit het voornemen tot het uitvoeren van werkzaamheden in dit betreffende projectgebied en het vermoeden van de mogelijke aanwezigheid van CE in de bodem.

1.2 Probleemstelling

Er zullen binnen het projectgebied diverse (grond)werkzaamheden gaan plaatsvinden. Indien er zich CE in de bodem bevinden, is dat een risico in het kader van de Openbare Veiligheid. Daarbij kan stagnatie van de werkzaamheden aanzienlijke kostenverhogingen tot gevolg hebben. Het is van belang om duidelijkheid te krijgen over de aard en omvang van de situatie aangaande CE ten einde de veiligheid van personeel en (directe) omgeving tijdens de realisatiefase op een verantwoorde wijze te kunnen waarborgen.

1.3 Omschrijving van de opdracht

De opdrachtgever heeft aan Leemans Speciaalwerken b.v. (hierna: Leemans) de opdracht verstrekt een vooronderzoek uit te voeren naar de mogelijke aanwezigheid van CE op en in de (water)bodem van het door opdrachtgever aangewezen onderzoeksgebied.

Dit vooronderzoek moet als resultaat hebben, het Rapport van Vooronderzoek en de bijbehorende CE bodembelastingkaart.

1.4 Doelstelling

Het doel van een vooronderzoek CE is om:

- Vast te stellen of er indicaties dan wel contra-indicaties bestaan voor de mogelijke aanwezigheid van conventionele explosieven (CE) op het projectgebied;
- Indien er indicaties bestaan voor de aanwezigheid van CE vast te stellen welke (sub)soorten er kunnen worden aangetroffen;
- Op basis van luchtfoto-interpretatie de mogelijke locaties van achtergebleven CE zo nauwkeurig mogelijk vast te stellen;
- Het verdachte gebied in de horizontale en in verticale dimensie af te bakenen;
- Een rapportage en bijbehorende CE bodembelastingkaart samen te stellen.

1.5 Werkwijze

Bij het vooronderzoek wordt onderscheid gemaakt in de volgende onderdelen:

- Literatuuronderzoek.
- Inventariseren van gegevens uit eigen archief en bibliotheek.
- Het opstellen van een rapportage van bevindingen.
- Bespreken van de resultaten van het onderzoek met de opdrachtgever.
- Samenstellen van een Vooronderzoek conventionele explosieven in het door de opdrachtgever aangewezen gebied.

1.6 Personele inzet

Het onderzoek is uitgevoerd door ervaren medewerkers op het gebied van het uitvoeren van Vooronderzoeken. Door hun grote kennis en ervaring in het OCE-vak en de daaraan gerelateerde regelgeving is een groot netwerk opgebouwd binnen defensie, de (gemeentelijke) overheidsdiensten, (plaatselijke) geschiedschrijvers en de civieltechnisch ondersteunende bedrijven.

Met name bij de uitwerking van een (historisch) vooronderzoek zijn de archiefcontacten in binnen- en buitenland van essentieel belang. Het 'kaartlezen' (inlezen, interpreteren, analyseren, concluderen, plaatsbepaling & vervolgens vertalen in een rapportage) van luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog zijn de onderzoekers op het lijf geschreven.

1.7 Verantwoording

Het vooronderzoek is uitgevoerd door Leemans Speciaalwerken b.v., in opdracht van Kuypers Kessel.

1.7.1 Producteisen opdrachtgever

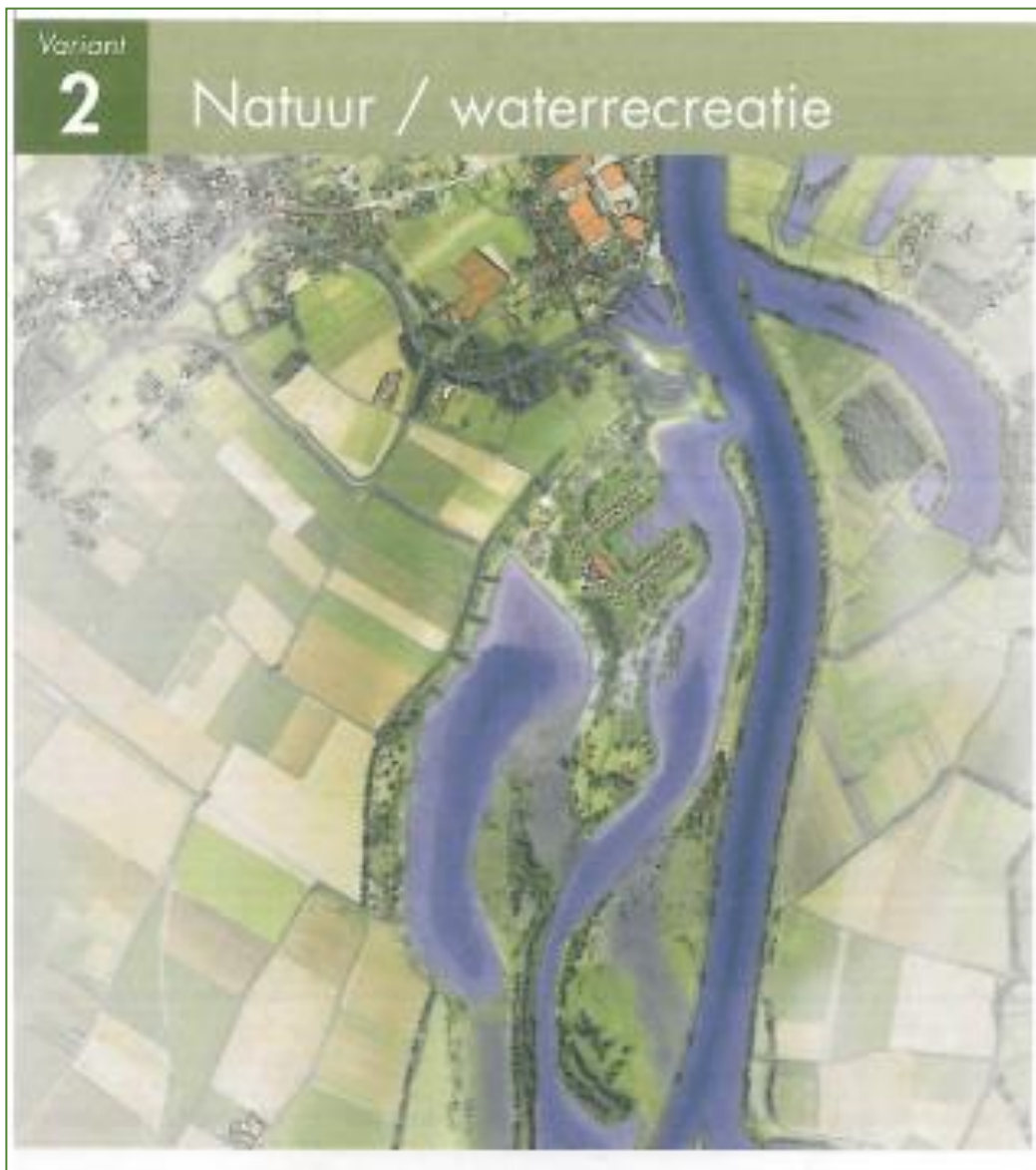
Dit vooronderzoek is uitgevoerd conform het WSCS-OCE 2012, versie 1 van 1 juli 2012. Leemans Speciaalwerken b.v. is gecertificeerd voor deze WSCS-OCE en zal derhalve de werkzaamheden en rapportages conform de eisen, zoals deze zijn gesteld in het WSCS-OCE, uitvoeren en uitwerken.

2 Locatie gebonden informatie

2.1 Afbakening van het onderzoeksgebied

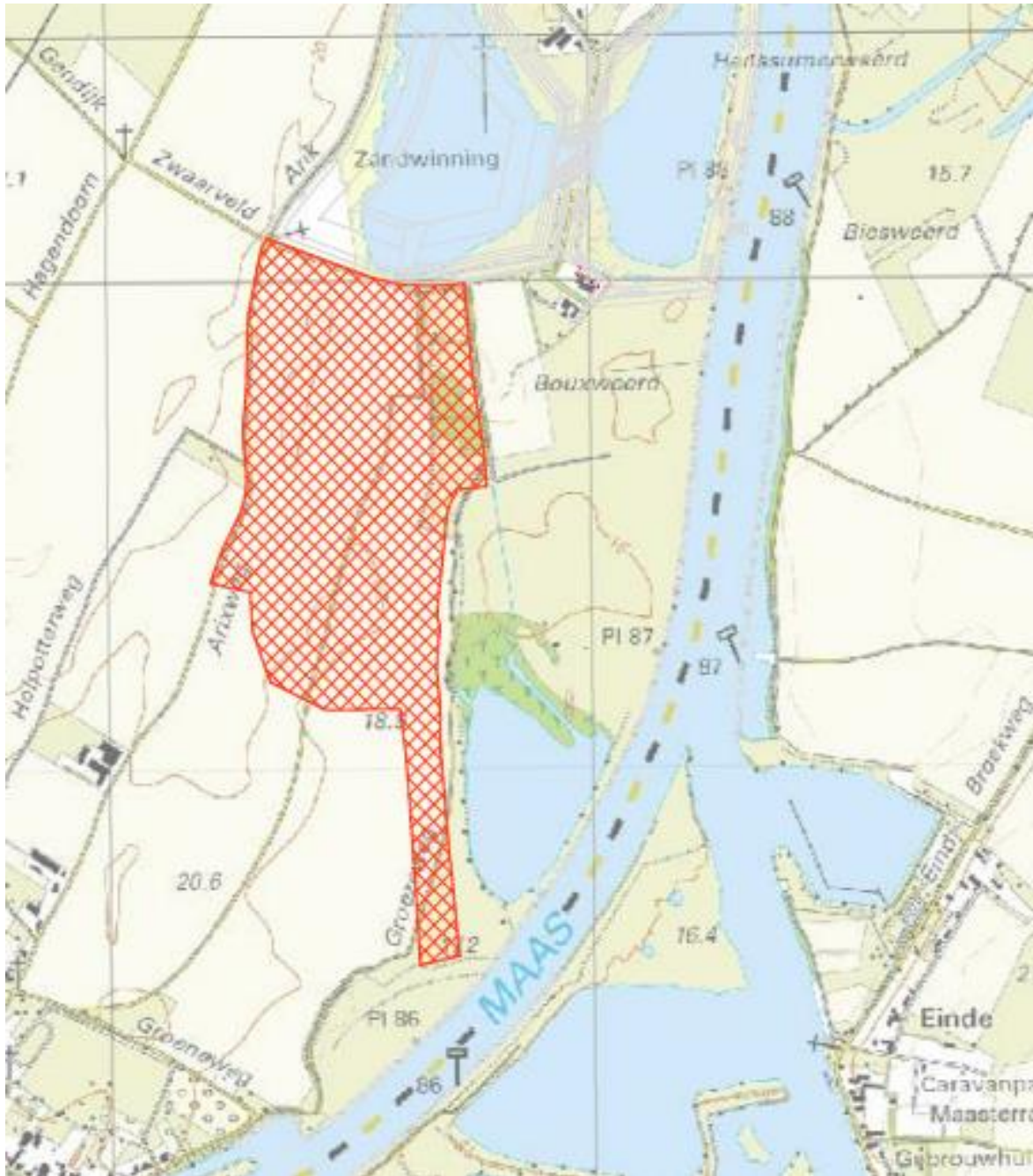
Het projectgebied betreft een project voor lokale waterrecreatie met (beperkte) woningontwikkeling. Het gebied is gelegen in de gemeente Leudal, nabij de dorpen Buggenum en Neer en wordt uitgevoerd in de uiterwaarden van de rivier de Maas.

Teneinde een gefundeerde uitspraak te kunnen doen omtrent de mogelijke aanwezigheid van CE in het projectgebied is door ons een uitgebreider onderzoeksgebied geformuleerd. Hierbij hebben wij een straal van 500 meter rondom het projectgebied gehanteerd. Binnen deze straal worden alle voor het projectgebied relevante gebeurtenissen meegenomen in dit onderzoek.

Ontwikkelingsgebied, variant 2

Te bewerken (en te onderzoeken) gebied

2.2 Het onderzoeksgebied en de directe omgeving

Om een zo nauwkeurig mogelijk beeld te krijgen, worden de genoemde inventarisatiegebieden tot een afstand van 250 meter van het onderzoeksgebied in beschouwing genomen. Alle relevante gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden in het onderzoeksgebied worden in dit rapport verwerkt. Alle relevante gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden in de directe omgeving tot 250 meter van het onderzoeksgebied, worden in dit rapport verwerkt wanneer deze invloed hebben op het onderzoeksgebied.

3 Inventarisatie van het bronnenmateriaal

Bij het bronnenonderzoek wordt onderzoek gedaan naar informatie met betrekking tot CE uit de Tweede Wereldoorlog in relatie tot het onderzoeksgebied. Hiervoor worden de verplichte, en waar noodzakelijk, de aanvullende bronnen geraadpleegd. De aangetroffen relevante informatie wordt per bron in dit rapport weergegeven.

CE kunnen door verschillende oorlogshandelingen zijn achtergebleven. De bij de inventarisatie van aangetroffen relevante informatie, wordt in dit rapport weergegeven. De uitwerking van de onderzoeken is per rubriek uitgewerkt.

3.1 Bronnenonderzoek

Voor het inventariseren van het bronnenonderzoek, schrijft het WSCS-OCE het onderstaande voor.

Het bronnenonderzoek vindt plaats op basis van een inventarisatie van:
gebeurtenis / informatie die een aanwijzing vormt dat het onderzoeksgebied, of een gedeelte daarvan, verdacht is op de aanwezigheid van CE (indicaties);

Het bronnenonderzoek resulteert in een lijst met oorlogshandelingen die mogelijk hebben geleid tot het achterblijven van CE in het onderzoeksgebied (indicaties). Deze lijst bevat tevens een bronvermelding en verwijzing naar de datums waarop de oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden.

De organisatie dient daarvoor te minste de in de onderstaande tabel weergegeven verplichte bronnen te raadplegen. Aanvullende bronnen worden in ieder geval geraadpleegd indien sprake is van de onder de toelichting op de aanvullende bronnen beschreven situatie

De te raadplegen verplichte en aanvullende bronnen zijn weergegeven in onderstaande tabel.

Bron	Verplicht	Aanvullend
Literatuur	X	
Gemeentelijke en provinciale archieven	X	
Nederlands Instituut voor Militaire Historie		X
Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie		X
Explosieven Opruimingsdienst Defensie	X	
Luchtfotocollectie Bibliotheek Wageningen Universiteit	X	
Luchtfotocollectie Topografische Dienst (Zwolle)	X	
Luchtfotocollectie The Aerial Reconnaissance Archives		X
The National Archives te London		X
Bundesarchiv – Militairarchiv / Freiburg		X
Bundesarchiv-Militärarchiv (Freiburg)		X
The National Archives (Washington DC)		X
Getuigen		X

4 Literatuuronderzoek

Literatuuronderzoek vormt de basis van het bronnenonderzoek. Het betreft hier voornamelijk het verkrijgen van inzicht in de oorlogshandelingen die gedurende de Tweede Wereldoorlog in en in de directe omgeving van het onderzoeksgebied hebben plaatsgevonden. Daarnaast kan ook inzicht worden verkregen in wat er voor en na de Tweede Wereldoorlog in en in de directe omgeving van het onderzoeksgebied heeft plaatsgevonden.

Tijdens dit literatuuronderzoek worden uiteraard de standaardwerken over de Tweede Wereldoorlog geraadpleegd, maar ook publicaties die specifiek over het onderzoeksgebied en/of de directe omgeving gaan.

4.1 Grondgevechten

Terwijl de strijd voortduurde, voerden de Duitsers iets zuidelijker -bij Kesseleik- een aantal kleinere aanvallen uit. Ze werden voorafgegaan door een artilleriebombardement van enkele uren. Na 10.00 uur begonnen de overgangspogingen, die ook hier mislukten. Aan Nederlandse kant beschikte men over een stuk pantserafweergeschut. Het stond onder bevel van sergeant H. Bouten en plaatste al onmiddellijk voltreffers op een Duits mitrailleurnest. De vuurmond werd echter ontdekt en na enige tijd ketsten de kogels op het stuk, dat om 11.30 uur onklaar raakte. (...) ; de verdedigers bij Tegelen, Steijl, Kessel en Neer moesten tenslotte het onderspit delven. Niet door een vijandelijke frontale actie, maar door aanvallen in de vrijwel weerloze rugzijde van de stelling. Dat was mogelijk geworden na een nog niet genoemde Maasovergang onder het dorp Belfeld.

Bron:

E.H. Brongers, Opmars naar Rotterdam, Deel 2: Van Maas tot Moerdijk (Baarn, 1985), Pagina 125, 128

== == == == ==

Aan moed ontbrak het de Nederlandse militairen niet. Bij Kesseleik ten noorden van Roermond, was het sergeant Van Loon die ondanks de Duitse beschietingen met 'stalen zenuwen' het vuur leidde. Telkens wachtte hij tot de rubberbootjes midden op de rivier waren, waarna ze door mitrailleurvuur werden vernietigd. Uiteindelijk staakten de Duitsers hier hun pogingen.

Bron:

Rein Bijkerk, Een korte oorlog, De slag om Nederland in mei 1940 (Amsterdam, 2015)

== == == == ==

Locatie sneuvelen: Kesseleik, nabij kaz. no. 61 (...)

De soldaat Van der Eerden werd gedood door artillerievuur op de verdedigingssector te Kesseleik [tussen Kessel en Neer].

Bron:

<http://www.maaslinie-mei1940.nl/index.php?page=eerden-j-van-der>

== == == == ==

4.1.1 Resumerend literatuur:

- Op 10 mei 1940 voerden de Duitse aanvallers bij Kesseleik een aantal kleinere aanvallen uit, voornamelijk bij het noordelijk gelegen Maasgedeelte bij paal 94. De aanvallen werden voorafgegaan door een artilleriebombardement van enkele uren. Na 10.00 uur begonnen de overgangspogingen, die ook hier mislukten door toedoen van de Nederlandse verdedigers.
- Nabij kazemat 61 sneuvelde de soldaat Van der Eerden door Duits artillerievuur.
- De Nederlandse troepen bij Tegelen, Steijl, Kessel en Neer moesten tenslotte het onderspit delven. Niet door een vijandelijke frontale actie, maar door aanvallen in de vrijwel weerloze rugzijde van de stelling. Dat was mogelijk geworden na gelukke Maasovergang van de Duitsers onder het dorp Belfeld.

4.2 Literatuuronderzoek buitenlandse schrijvers

Thus by nightfall [16 november 1944] the 53rd Division had cleared the area up to the line of the Maas between the Canal and River junction at Wesslem and Buggenum – a distance of 6 miles in a straight line, but many more as the river flows- except for a small area the Western defences of Roermond. (...) The left of the Division was extended to Neer when the 7th R.W.F. (158t Brigade) took over from a unit of the 154th Brigade of the 51st Highland Division. (...) By the 23rd flooding had become progressively worse. Many posts were almost completely isolated and movement in the forward areas often involved wading waist deep in water. As a result many adjustments had to be made in the defensive lay-out and in some places posts had to be withdrawn from the immediate vicinity of the river. On this day the 160th Brigade was relieved by the 7th Armoured Division in the Heel-Beegden area and moved North to Kessel where it extended the left of the 53rd Division by taking over the front held by the 153rd Brigade of the 51st (Highland) Division. (...) On the 26th and 27th November the Division was sharply attacked by German aircraft and suffered some casualties. Another series of reliefs took place on the 7th December when the 227th Brigade of the 15th (Scottish) Division took over the Northern Sector from the 160th Brigade (...)

Bron:

C.N. Barclay, The history of the 53rd (Welsh) Division in the Second World War (London, 1956), pagina 94, 95, 76

== == == == ==

This relief left the 15th Scottish Division holding the Maas from a point just short of Grubbenvorst in the North to Kessel in the south. (...) On 17th December the 46th Brigade came into the line to extend the 15th Scottish Division's front still farther south nearly to Roermond. (...) making the total extent of the front held by the 15th Scottish Division between Grubbevorst and Roermond over twenty miles. (...)

In general, the situation on the Maas was this. The Germans on the farther bank were first –class troops belonging to a Parachute Division, and they had been at pains to take over with them every boat to there own bank. In consequence, German patrols were able to cross the Maas nightly to our side, while the 15th Scottish Division was left with nothing more seaworthy than its assault boats-craft quite unsuitable for crossing a rapid river a hundred and fifty yards wide. (...) The enemy's tactics, therefore, were offensive throughout, while ours were of necessity wholly defensive. The German patrols, who were exceedingly bolt, active, and elusive, were helped in their crossings by the mist which usually hung over the water, and they often lay up on our side by day. The essence of the game was to deny them freedom of movement and reconnaissance. To this end our posts were well wired in; linesmen were out continuously working on communications; minefields were laid; regularly at dusk our standing and reconnaissance patrols went down to the riverbank. (...) Almost most of the front however, we had at least as good observation as the Germans. Intelligence O.P.s and snipers came into their own, and joint mortar and artillery shoots served to break the monotony. In return, enemy shelling and mortaring were intermittent.

A new and unwelcome arrival was the 30-cm. Wurfkorper, which fired an outsize rocket with a 276-pound warhead. (...) On 22nd January the 46th and 227th Brigades were relieved on the Maas by 6th Airborne Division (...)

Bron:

H.G. Martin, History of the 15th Scottish Division 1939-1945 (Edinburgh and London, 1948), pagina 220, 221, 222, 223

== == == == ==

The 18th December found the 9th Cameronians holding a stretch of the River Maas near Neer, and they remained in this area until the 22nd January 1945. This locality was judged a quiet one; but it was very uncomfortable; the weather was at is worst and hardly a day passed without an incident. The time was spent in countering enemy patrols from across the River, organising similar on their own, perfecting the defences and rehearsing counter-attacks.

Bron:

C.N. Barclay, The History of the Cameronians (Scottish Rifles), Volume III 1933-1946 (London, 1947), pagina 177

4.2.1 Resumerend literatuur buitenlandse schrijvers:

- Nadat de geallieerden in november 1944 het gebied ten westen van de Maas hadden bevrijd, begon de zogenaamde winterwacht aan de Maas. In het algemeen kan worden gesteld dat, gedurende de gehele periode dat de geallieerden zich aan de westzijde van de Maas bevonden en de Duitsers de oostelijke oever bezet hielden, de grootste activiteit bestond uit patrouilles en op onregelmatige tijdstippen artillerie en mortierbeschietingen, zowel van Geallieerde- als van Duitse zijde.
- Het gebied zelf werd door de geallieerden als “vrij rustig” beschouwd.

4.3 Literatuurlijst

Zie hiervoor *BIJLAGE 2*, van dit rapport.

5 Gemeentelijk en provinciaal archief

Een aantal gemeentelijke archieven zijn geraadpleegd:

5.1 Gemeentearchief Roermond

In gemeentearchief Roermond is het archief van de voormalige gemeente Neer geraadpleegd:

Inventarisnummer	Omschrijving	Relevant
961	Rapporten van de Luchtbeschermingsdienst in verband met neergestorte vliegtuigen en afgeworpen bommen	Neen

Inventarisnummer 961: Rapporten van de Luchtbeschermingsdienst in verband met neergestorte vliegtuigen en afgeworpen bommen

Datum	Omschrijving
24-06-1940	Bombardement met 8 brisantbommen op de gemeente Leudal, voorheen gemeente Neer. Getroffen werd een terrein, plaatselijk bekend als de Waije tussen de N273, Napoleonsweg en de rivier de Maas. ¹
30-05-1943	Bombardement met brisantbommen afgeworpen door de Handley Page Halifax Mk IIb HR840 NP-R van het No. 158 squadron op de gemeente Leudal. Getroffen werd in het dorp Neer, voorheen gemeente Roggel en Neer, de omgeving van de rivier de Maas. ²

5.2 Gemeente Peel en Maas

Inventaris van het Archief van de gemeente Kessel (1938) 1942-1989 (1993)

Inventarisnummer	Omschrijving	Relevant
650	Ruimen van explosieven op het perceel Oyen 7 te Kessel 1989-1990 1	Neen

Inventarisnummer 650: Resultaat: ZA Mora 890073.
De ligging van de betreffende explosieven zijn niet in de nabije omgeving van het onderzoeksgebied gesitueerd.

¹ Dit gebied ligt ten noorden van het dorp Neer en valt buiten de onderzoeklocatie.

² De plaats Neer is gelegen nabij het te onderzoeken gebied. Echter is het onderzoeksgebied niet gesitueerd in de plaats Neer zelf.

6 Explosieven OpruimingsDienst Defensie

In 1971 heeft de Explosieven Opruimingsdienst Defensie van het Ministerie van Defensie (hierna: EODD) de taak voor het ruimen van aangetroffen conventionele explosieven van de Hulpverleningsdienst van het Ministerie van Binnenlandse Zaken overgenomen. Vanaf die tijd zijn alle meldingen van opsporingsacties (hierna: MORA's) van aangetroffen CE vrij nauwgezet bijgehouden. Ook beheert de EODD een overzicht van zowel Duitse als Geallieerde mijnenveldkaarten.

De Vereniging voor Explosieven Opsporing beschikt over een database waarin al deze meldingen zijn opgenomen. Deze database bevat echter geen gegevens met betrekking tot het *soort* explosief dat is aangetroffen.

Het archief van de EODD in Culemborg is geraadpleegd. In dit archief vindt men de meldingslijsten en de ruimrapporten van explosieven, zoals die bij de EODD tot op heden bekend zijn. Een nadeel van deze bron is dat deze niet volledig is: over de meldingen tussen 1940 en begin jaren '70 zijn geen gegevens beschikbaar.

Leemans heeft voor het onderzoeksgebied de volgende gegevens/meldingen ontvangen.

WO_NR	DATAANVG	OMSCH_WO	CAT_WO	NMUITVRD	OMSLIGPE	PLNMLPEX	GEM.NAAM	PROVINCIE
20010929	14-6-2001		C	EOD/KL	Schoor 11	Neer	Roggel en Neer	Limburg
19861251	3-5-1986		C	EOD/KL	Zwaarveld	Neer	Roggel en Neer	Limburg
19991263	9-7-1999		C	EOD/KL	Zwaarveld	Neer	Roggel en Neer	Limburg

Uit bovenstaande meldingen is wel duidelijk dat er explosieven zijn geruimd door de EODD, echter is niet weergegeven om welk explosief het ging.

De 3 MORA's zijn wel gesitueerd in het plangebied aan de westzijde van de Maas.

Het adres 'Zwaarveld' is echter wél gesitueerd in het te bewerken gebied. 2 van de 3 MORA-meldingen betreffen dit adres.

7 Luchtfotocollectie Wageningen Universiteit en Topografische Dienst

In de Tweede Wereldoorlog zijn door de Geallieerden diverse fotoverkenningvluchten boven Nederland uitgevoerd. Deze luchtfoto's zijn grotendeels terug te vinden in de Speciale Collecties van de bibliotheek van de Universiteit Wageningen en bij de Topografische Dienst Kadaster in Zwolle.

Ook The Aerial Reconnaissance Archives ondergebracht bij de Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Scotland te Edinburgh en the National Archives te Washington DC hebben (een grote hoeveelheid) luchtfoto's van Nederland beschikbaar.

The National Archives te Londen, de National Air Photo Library Ottawa (Canada), het Bundesarchiv/Militärarchiv te Freiburg en het spoorwegmuseum te Utrecht beschikken over een beperkt aantal luchtfoto's van Nederland.

De luchtfotocollecties van Wageningen Universiteit en Topografische Dienst Zwolle zijn geraadpleegd.

7.1 Foto 3332

Hierbij naar voren halend de foto 3332, d.d. 20-10-1944. Op deze luchtfoto is zichtbaar dat met name de oostzijde van de Maas binnen het plangebied "ingericht" was met o.a. loopgraven, tankgrachten en geschutopstellingen.

Aan de rechterzijde (de westzijde) van de Maas zijn geen oorlog gerelateerde selecties geïnterpreteerd.

7.2 Luchtfotocollectie The Aerial Reconnaissance Archives

Uit de verkregen informatie binnen de luchtfotocollecties van Universiteit Wageningen en Topografische Dienst Zwolle is gebleken dat er geen aanleiding is om de luchtfotocollectie van The Aerial Reconnaissance Archives nader raad te plegen.

8 Buitenlandse archieven

In het buitenland zijn diverse archieven met uitgebreide informatie over de Tweede Wereldoorlog. Deze bevatten archiefstukken, boeken en foto's van oorlogshandelingen, gemaakt of buitgemaakt door de eigen troepen. Aangezien eenheden van diverse nationaliteiten op Nederlands grondgebied hebben gevochten, bevatten deze archieven vaak informatie over het voorkomen van explosieven in Nederland.

8.1 The National Archives te Londen

The National Archives te Londen is het officiële archief van Groot-Brittannië, met informatie over de Britse geschiedenis tot meer dan 1.000 jaar geleden. Hier zijn onder meer Flight Reports te vinden met gedetailleerde informatie over luchtaanvallen van de RAF tijdens WO II.

8.2 The National Archives te Washington DC

The National Archives te Washington DC is het officiële archief van de Verenigde Staten. Hier zijn onder meer vluchtgegevens van luchtaanvallen en (lucht)foto's van WOII te vinden.

8.3 Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg

Het Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg bevat de informatie van de Duitse militaire geschiedenis vanaf 1867.

- Uit de reeds verkregen informatie binnen de verplichte geraadpleegde bronnen, is gebleken dat er geen aanleiding is om deze buitenlandse aanvullende bronnen nader raad te plegen.

9 Getuigenverklaringen

Interviews met ooggetuigen die informatie hebben over de eventuele aanwezigheid van neergestorte vliegtuigen, afgeworpen bommen en andere gevechtshandelingen binnen het gebied, kan veel bruikbare informatie opleveren.

Ruim 70 jaar na dato is het aantal ooggetuigen echter zeer beperkt en bovendien waren deze mensen ten tijde van WO-II vaak erg jong. Ooggetuigenverklaring hebben daarom niet altijd een toegevoegde waarde.

Voor dit onderzoek zijn geen getuigen gehoord. De reeds beschikbare informatie uit de literatuur, archieven en luchtfoto's geeft een duidelijk beeld van de gebeurtenissen tijdens WO-II, waardoor verwacht wordt dat eventuele getuigen geen toegevoegde waarde hebben.

10 Conclusie en aanbeveling

10.1 Conclusie

Het is naar onze mening *niet waarschijnlijk* dat er in het door Kuypers Kessel aangewezen gebied CE zullen worden aangetroffen.

- Op dit moment is de aanbeveling voor niet verdacht gebied voor dit onderzoeksgebied aan de orde.

Mocht in het zeldzame geval tijdens de werkzaamheden onverhoopt toch een explosief worden aangetroffen dan dient, via de Nationale Politie, de EODD in kennis te worden gesteld van het explosief.

10.2 Aanbeveling

De aanbeveling voor *niet verdacht* en *wel verdacht* gebied t.o.v. conventionele explosieven uit de Tweede Wereldoorlog is als volgend opgesteld:

10.2.1 Niet verdacht gebied

Voor dit niet verdacht gebied in het onderzoeksgebied geldt de volgende aanbeveling: De kans op aantreffen van CE is niet anders dan op elke andere plaats in Nederland onder gelijke omstandigheden. Indien tijdens het uitvoeren van de werkzaamheden onverhoopt toch één of meerdere CE worden aangetroffen, dienen deze direct gemeld te worden bij de plaatselijke politie.

Deze zal melding van het aantreffen van CE doen bij de EODD, die dan voor de ruiming van de CE zorg zal dragen.

10.2.2 Wel verdacht gebied

Wanneer een gebied alszijnde *verdacht gebied* wordt beschouwd in het onderzoeksgebied, dan geldt de volgende aanbeveling:

Uit oogpunt van veiligheid is het van essentieel belang dat het verdacht gebied wordt onderzocht op de aanwezigheid van CE. De hierbij mogelijk aan te treffen CE dienen door de EODD te worden geruimd, alvorens aan te vangen met enige vorm van (grondroerende) werkzaamheden.

Indien onderzoek naar de aanwezigheid van CE niet mogelijk is, bijvoorbeeld door de aanwezige bebouwing, ondergrondse infrastructuur en dergelijke, dan dienen de werkzaamheden (bijvoorbeeld het amoveren van bestaande bebouwing) te worden uitgevoerd onder regime van het WSCS-OCE.

Daarna dient alsnog uit oogpunt van veiligheid het verdacht gebied te worden onderzocht op de aanwezigheid van CE. De hierbij mogelijk aan te treffen CE dienen door de EODD te worden geruimd, alvorens verder te gaan met enige vorm van (grondroerende) werkzaamheden.

- Op dit moment is de aanbeveling voor wel verdacht gebied voor dit onderzoeksgebied NIET aan de orde.

10.3 Advies

Het gebied kan als zijnde niet verdacht op aanwezigheid van explosieven worden beschouwd, echter omdat er wel 2 MORA-meldingen zijn geweest op adres Zwaardveld, adviseren wij u om in de nabijheid van Zwaardveld een detectieonderzoek uit te (laten) voeren vóór aanvang van de grondroerende werkzaamheden.

Dit in verband met de veiligheid voor (werktechnisch) aanwezigen en het ondervangen van stagnatie in de voortgangsplanning van de werkzaamheden.

11 Leemten in kennis

Enkele leemten in kennis zijn te noemen, zoals:

- Voor dit onderzoek zijn geen getuigen gehoord. De reeds beschikbare informatie uit de literatuur, archieven en luchtfoto's geeft een duidelijk beeld van de gebeurtenissen tijdens WO-II, waardoor verwacht wordt dat eventuele getuigen geen toegevoegde waarde hebben.
- Voor dit onderzoek zijn de Buitenlandse archieven niet geraadpleegd (niet verplicht). De reeds beschikbare informatie uit de literatuur, archieven en luchtfoto's geeft een duidelijk beeld van de gebeurtenissen tijdens WO-II, waardoor verwacht wordt dat eventuele Buitenlandse Archieven geen toegevoegde waarde hebben.
- Voor dit onderzoek is de Luchtfotocollectie The Aerial Reconnaissance Archives niet geraadpleegd. De reeds beschikbare informatie uit de literatuur, archieven en luchtfoto's geeft een duidelijk beeld van de gebeurtenissen tijdens WO-II, waardoor verwacht wordt dat deze luchtfotocollectie geen toegevoegde waarde hebben.
- In het archief van de Explosieven Opruimingsdiensten Defensie zijn er geen gegevens beschikbaar over meldingen, gedaan tussen 1940 en begin jaren '70 .

Verder zijn er -ons inziens- geen andere leemten in kennis te noemen.

12   Attentiepunten bij aantreffen van Conventionele Explosieven

- !**   Beroer het CE nooit;
- !**   Stop onmiddellijk met de werkzaamheden ter plaatse;
- !**   Houd iedereen uit de omgeving van het CE;
- !**   Meld het aantreffen van het CE onmiddellijk bij de plaatselijke politie;
- !**   Volg de instructies van aanwezige deskundigen strikt op.

Bijlagen

❖ BIJLAGE 1: Bronvermelding / inventarisatie bronnenmateriaal

BRON	RAADPLEGEN		GERAADPLEEGD
	VERPLICHT	AANVULLEND	
Literatuur	✓		JA
Gemeentelijk en Provinciaal archief	✓		JA
Nederlands Instituut voor Militaire Historie		✓	NEEN
Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie		✓	NEEN
Explosieven Opruimings Dienst Defensie	✓		JA
Luchtfotocollectie Bibliotheek Wageningen Universiteit	✓		JA
Luchtfotocollectie Topografische Dienst (Zwolle)	✓		JA
Luchtfotocollectie The Aerial Reconnaissance Archives		✓	NEEN
The National Archives (London)		✓	NEEN
Bundesarchiv-Militärarchiv (Freiburg)		✓	NEEN
The National Archives (Washington DC)		✓	NEEN
Getuigen		✓	NEEN

❖ **BIJLAGE 2: Geraadpleegde literatuur**

De volgende literatuurstukken zijn geraadpleegd:

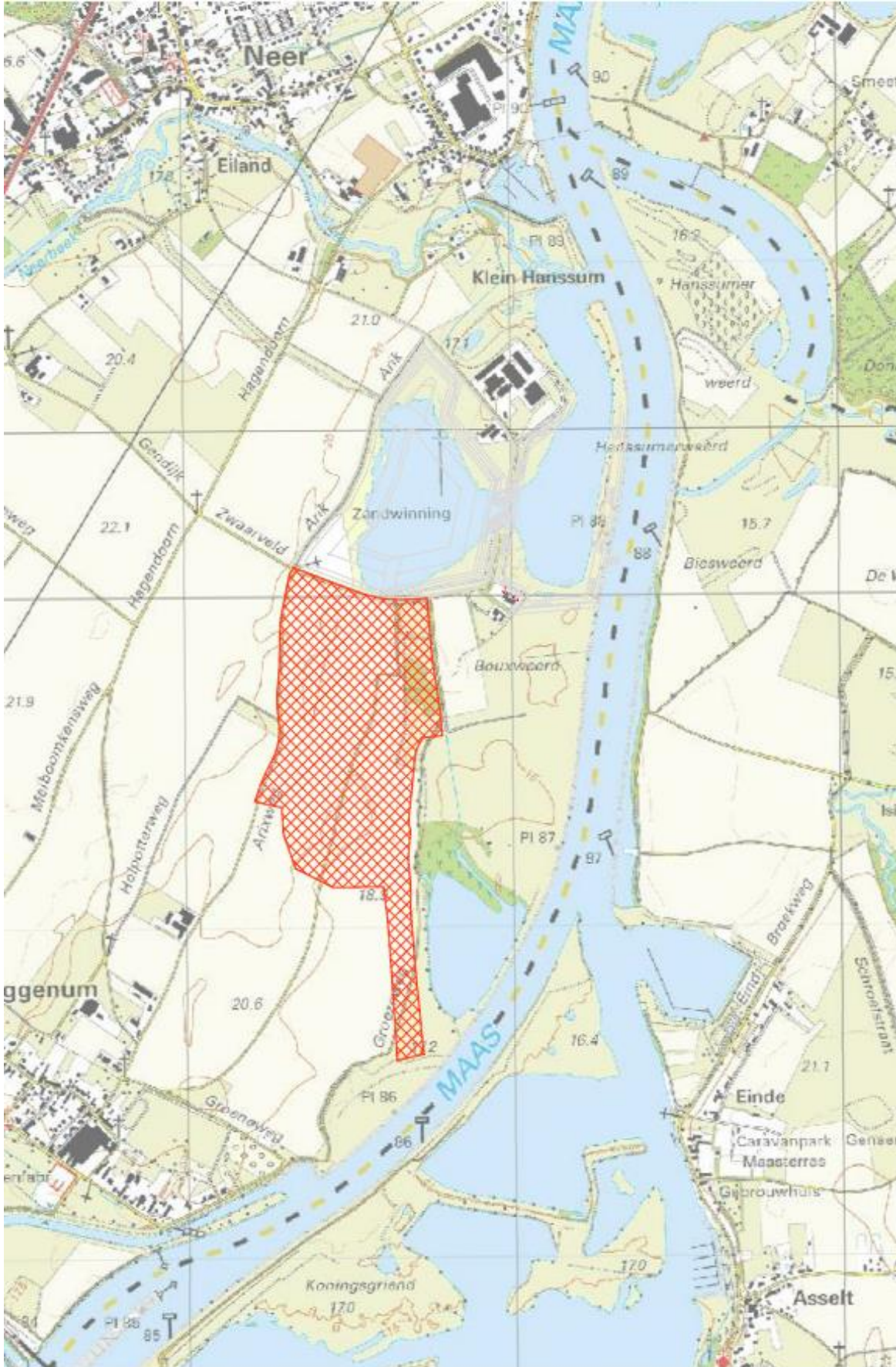
- H. Amersfoort & P. Kamphuis
Mei 1940, de strijd op Nederlands grondgebied.(Amsterdam, 2012).
- E. H. Brongers
Opmars naar Rotterdam, Deel 2: Van Maas tot Moerdijk. (Baarn, 1985)
- C.N. Barclay
The history of the 53rd (Welsh) Division in the Second World War. (London, 1956)
- The History of the Cameronians (Scottish Rifles),
Volume III 1933-1946. (London, 1947)
- J. Didden e.a.
Einddoel Maas, De strijd in zuidelijk Nederland tussen september en december 1944. (Weesp, 1984).
- R. Bijkerk
Een korte oorlog, De slag om Nederland in mei 1940. (Amsterdam, 2015)
- F. van Horne e.a.
'40- van oever naar oever 45'een gids ter herinnering aan 5 jaar oorlog in het Leudal gebied. (Haelen, 1994).
- Dr. L de Jong
Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog, Deel 10a
Het laatste jaar , eerste helft ('s-Gravenhage, 1980)
- P.K. Kemp & John Graves
The Red Dragon, The story of the Royal Welch Fusiliers 1919-1945.
(Aldershot, 1960)
- C. Klep e.a.
De bevrijding van Nederland 1944 - 1945, oorlog op de flank.
('s-Gravenhage, 1995)
- A. Korthals Altes
Luchtgevaar, Luchtaanvallen op Nederland. (Wormer 1984)

- Leemans Speciaalwerken
Chronologisch overzicht van bombardementen , raketbeschietingen, neergekomen V-wapens en militaire vliegtuigverliezen met betrekking tot de periode 10 mei 1940 – 5 mei 1945 in Nederland. (niet gepubliceerd – januari 2016)
- J.W. de Leeuw
Nederlandse gesneuvelden in de meidagen 1940, (Soesterberg, 2012)
- H. Levels e.a.
Verdraagtj uch, van vuistslag tot uitgestoken hand de Tweede Wereldoorlog in het Leudalgebied. (Heythuisen, 2010)
- H. G. Martin
History of the 15th Scottish Division 1939-1945. (Edinburgh and London, 1948)
- B. de Pater e.a.
Grote atlas van Nederland. ('s-Gravenhage 2005).
- Studiegroep Luchtoorlog 1939-1945
Airwar bulletin, meerdere jaargangen.
- Verliesregister 1939-1945.
Alle militaire vliegtuig-verliezen in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog. (zp 2008)
- V-1 en V-2 inslagen in Nederland.
(zp. zj.)
- G. Zwanenburg
En nooit was het stil. Kroniek van een luchtoorlog, deel 1 en 2. (Baarn 1990).
- Bijlagen, En nooit was het stil.
('s-Gravenhage 1993)
- Internet:
  - <http://www.vergeltungswaffen.nl/v1.html>
  - http://www.30thinfantry.org/unit_history_117.shtml
  - <http://www.topotijdreis.nl/>
  - <http://www.roermond1939-1945.nl>
  - <http://www.zuidfront-holland1940.nl/index.php?page=maaslinie>
  - <http://www.maaslinie-mei1940.nl/index.php?page=dinther-a-j-m-van>
  - <http://www.maaslinie-mei1940.nl/index.php?page=eerden-j-van-der>

❖ BIJLAGE 3: Overzichtskaart plangebied werkgroep Wijnaerden

❖ BIJLAGE 4: Werkelijk te bewerken gebied (onderzoeksgebied)

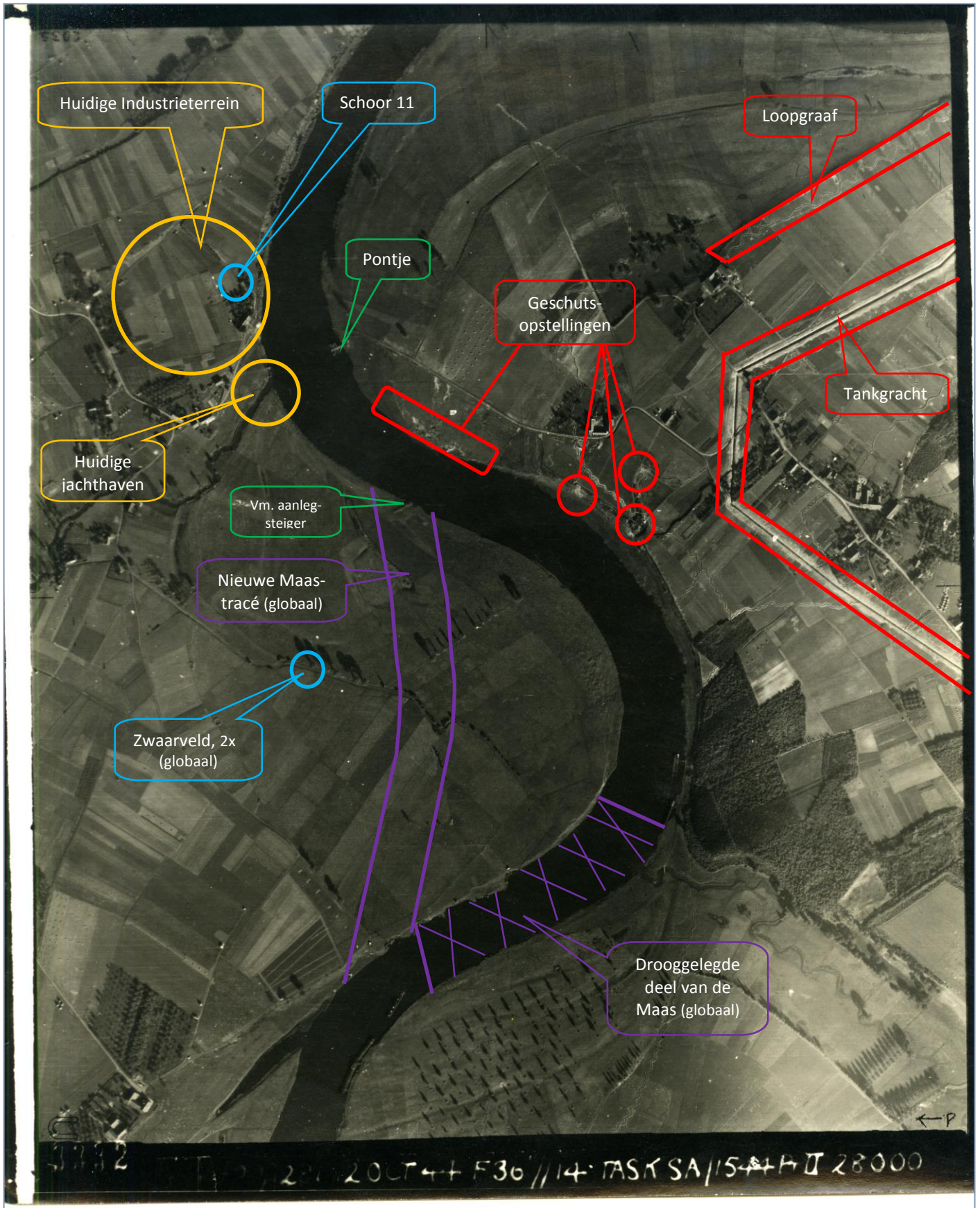
❖ BIJLAGE 5: Luchtfoto

Luchtfoto, 20 oktober 1944

Toelichting op de waarnemingen van de luchtfoto

Toelichting kleurmarkeringen:

Geel:	nieuwe bebouwing / aanleg (na 1945)
Groen:	bebouwing, bestaand of voormalig
Blauw:	Locatie van MORA-melding
Rood:	Oorlogsgerelateerde locaties
Paars:	nieuwe Maasroute na omleggen (globaal)